

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΖΩΗ

ΑΙΣΘΗΤΗ Η ΠΑΡ' ΉΜΙΝ ΕΛΛΕΙΨΙΣ ΦΟΡΕΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΗΣ ΔΡΑΣΕΩΣ

‘Υπὸ τοῦ κ. ΑΧΙΛΛΕΩΣ Ζ. KOMINOY

Τὸν τελευταῖον καιρὸν ἔχει εὐτυχῶς καὶ εἰς τὸν τόπον μας ἀρχίσει νὰ γίνεται κοινὴ συνείδησις δtti ἔνας ἀπὸ τοὺς κυριωτέρους—ίσως μάλιστα νὰ είναι ὁ σημαντικώτερος—παράγων στρατηγικῆς σημασίας διὰ τὴν ταχυτέραν οἰκονομικήν ἀνάπτυξιν είναι οἱ Ἐπιχειρηματίαι καὶ οἱ Διοικηταὶ ἐπιχειρήσεων. Ἀδιστάκτως μάλιστα θὰ ἡδύνωστο κανεὶς νὰ ισχυρισθῇ δtti κατὰ τὴν σημερινὴν φάσιν ἡ Ἐλλειψίς των είναι πολὺ περισσότερον αἰσθητή καὶ ἀπὸ τὴν Ἐλλειψιν κεφαλαίων. ‘Ἐν πάσῃ δὲ περιπτώσει ἡ μεγάλη σπάνις των δυσχεραίνει οὐσιωδῶς τὴν οἰκονομικήν πρόσδον.

Συνήθως δὲν γίνεται διάκρισις μεταξὺ Ἐπιχειρηματιῶν καὶ Διοικητῶν ἐπιχειρήσεων. ‘Ἡ ἄκθονος σχετικὴ φιλολογία προτιμᾶ τὸν δρόν «φορεῖς ἐπιχειρηματικῆς δράσεως» ἢ καὶ ἀπλῶς «φορεῖς». Τοῦτο δὲ ίσως διότι οἱ δύο διαφορετικοὶ ρόλοι συχνά συνδυάζονται εἰς ἔνα καὶ τὸ αὐτὸ πρόσωπον. Ἀλλὰ ἡ διάκρισις—ίδιως δὲ διὰ τὴν περίπτωσιν τῆς ‘Ἐλλάδος—εἴναι ἐπιβεβλημένη.

‘Ο Ἐπιχειρηματίας είναι τὸ πρόσωπον ἑκεῖνο ποὺ συλλαμβάνει καὶ φέρει εἰς αἰσιον πέρας τὴν ίδεαν τῆς ίδρυσεως μιᾶς νέας ἐπιχειρήσεως. Πρὸς τοῦτο χρησιμοποιεῖ μὲ ἐνθουσιασμὸν καὶ αὐτοπεποίθησιν τὴν ισχυράν καὶ δημιουργικὴν φαντασίαν του, τὴν πρωτοβουλίαν του, τὰς ὀργανωτικὰς του ἀρέτας καὶ τὴν δραστηριότητά του. Ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν ίδρυσιν τῆς ἐπιχειρήσεως δὲ Ἐπιχειρηματίας είναι ὁ κύριος παράγων ποὺ ἔχασφαλίζει τὴν διαρκῆ ἀνάπτυξιν τῆς, τὴν πρόσδον τῆς καὶ τὴν ἔξαπλωσιν τῆς δραστηριότητός της. Γενικώτερον δὲ δὲ Ἐπιχειρηματίας είναι πρόθυμος νὰ ἀναλάβῃ κινδύνους καὶ ἀνοίγει νέους δρίζοντας εἰς ὅλα τὰ στάδια τῆς δράσεως τῆς ἐπιχειρήσεως: εἰς τὴν ὀργανωτικήν της πλευράν, τὴν τεχνολογικήν της, τὸ πρόγραμμα τῆς παραγωγῆς της, τοὺς τρόπους χρησιμοποιήσεως καὶ διαθέσεως τῶν προϊόντων της.

‘Ο Διοικητής ἐπιχειρήσεως φροντίζει κυρίως διὰ τὴν καλὴν λειτουργίαν της καὶ είναι δὲ ὄργανωτής της. Αὔξησις τῆς παραγωγῆς καὶ τῆς παραγωγικότητος, μείωσις τοῦ κόστους, διάδοσις τῶν προϊόντων καὶ ἄλλα παρόμοια είναι κατὰ βάσιν αἱ ἀσχολίαι τοῦ διοικητοῦ μιᾶς ἐπιχειρήσεως. Αἱ σύγχρονοι μέθοδοι διοικήσεως είναι τὸ ἀποτέλεσμα συστηματικῆς ἐρεύνης καὶ ἐπιστημονικῆς ἀναλύσεως. ‘Ο ἔκσυχρονισμένος διοικητής ἐπιχειρήσεως θὰ πρέπει νὰ ἀκολουθήσῃ εἰδικὰ μαθήματα εἰς ὀντωτέρας σχολὰς διόπου θὰ μάθῃ τὰς βασικὰς ἀρχὰς τοῦ ἐπαγγέλματός του καὶ γενικῶς θὰ τελειοποιηθῇ. ‘Οπως ἐπὶ παραδείγματι δὲν είναι δυνατόν νὰ γίνη κανεὶς πολιτικὸς μηχανικὸς χωρὶς νὰ ἀκολουθήσῃ ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν τὰ κατὰ ληλασματικά ματαία ταῦτα, ἔτσι ἀκριβῶς δὲν είναι δυνατόν νὰ γίνη κανεὶς καλὸς διοικητής ἐπιχειρήσεως χωρὶς νὰ ἐκπατιδευθῇ.

Διὰ τὴν ‘Ἐλλάδα’ ἔχει σημασίαν ἡ διάκρισις μεταξὺ Ἐπιχειρηματίου καὶ Διευθυντοῦ ἐπιχειρήσεως διότι ἔνω αἱ ἀπαραίτητοι ἐπιχειρηματικοὶ ίδιότητες ὑπάρχουν λίγων διαδεδομέναι, ἀντιθέτως, ἡ προδιάθεσις διὰ προγραμματισμένην καὶ καθαρῶς ἀντικειμενικὴν ἔργασίαν, ποὺ είναι ἀπαραίτητος προϋπόθεσις διὰ τὴν ἐπιτυχῆ δρᾶσιν ἐνὸς διευθυντοῦ ἐπιχειρήσεως, πολὺ διλιγώτερον προσιδιάζουν πρὸς τὴν φύσιν τοῦ μέσου ‘Ἐλληνος’. Κατὰ συνέπειαν είναι ἐντελῶς διαφορετικοὶ οἱ λόγοι τῆς σπάνιες τῶν ‘Ἐπιχειρηματιῶν ἀπὸ τοὺς λόγους τῆς σπάνιες τῶν Διευθυντῶν ἐπιχειρήσεων καὶ ὡς ἐκ τούτου διαφορετικὰ πρέπει νὰ είναι καὶ τὰ μέσα καταπολεμήσεως τῆς καταστάσεως αὐτῆς.

Α.

Δέν ύπάρχει άνάγκη νὰ θεμελιώσῃ κανεὶς τὴν ἀποψιν ὅτι ἡ φύσις τοῦ μέσου "Ελλήνος προσφέρεται δι' ἐπιχειρηματικήν δρᾶσιν. Αὐτὸς εἶναι κάτι ποὺ τὸ γνωρίζομεν ἀπὸ τὴν ιστορίαν μας καὶ τὸ βλέπομεν καθημερινῶς γύρω μας. Τί συμβαίνει λοιπὸν ὥστε παρὰ ταῦτα νὰ παρατηρῆται τοιαύτη σπάνις εἰς τὸν βιομηχανικὸν ίδίως τομέα ὅπου ὁ τόπος σήμερον χρειάζεται περισσότερον παρὰ ποτὲ ἄλλοτε τοὺς ἐπιχειρηματίας;

Δύο εἶναι οἱ βασικοὶ λόγοι : Πρῶτον δὲν ύπάρχει τὸ πρόσφορον κλῖμα καὶ δεύτερον δὲν ἔχουν ἀκόμη δημιουργηθῆ ὁι κατάλληλοι μηχανισμοὶ ποὺ θὰ προμηθεύσουν εἰς ἓνα ἐπιτυχές ἐπιχειρηματικὸν σχέδιον τὰ ἀναγκαῖα κεφάλαια.

'Η πολιτεία περισσότερον καὶ ἡ κοινωνία μας ὀλιγώτερον, δὲν ἔχουν ἀκόμη τοποθετήσει εἰς τὴν προσήκουσαν βαθμίδα τῶν κοινωνικῶν ἀξιῶν τὴν προσφορὰν τοῦ βιομηχάνου ἐπιχειρηματίου. 'Αμεσος συνέπεια τούτου ὑπῆρξεν ἡ μέχρι πρὸ ὀλίγων ἀκόμη μηνῶν τελεία σχεδὸν ἄγνοια τῆς ἀνάγκης δημιουργίας ἐλκυστικῶν προϋποθέσεων διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς βιομηχανικῆς δραστηριότητος. 'Αντιθέτως—πρᾶγμα ποὺ δυστυχῶς ἔξακολουθεῖ ἀκόμη καὶ σήμερον νὰ ἴσχυῃ—ἀπὸ κάθε κατεύθυνσιν προερχόμενα, προβάλλουν παντοειδῆ ἐμπόδια εἰς τὴν ἐλευθέρων ἔγκατάστασιν καὶ ἀσκήσιν της. "Οταν λέγωμεν ὅτι τὴν βιομηχανίαν εἰς τὴν 'Ελλάδα πρέπει νὰ τὴν ἀναπτύξουν καὶ νὰ τὴν ὀργανώσουν οἱ ἐπιχειρηματίαι βιομήχανοι, λησμονοῦμεν ταυτοχρόνως ὅτι δύοι μας ἔχομεν καθῆκον νὰ τοὺς βοηθήσωμεν εἰς τὴν προσπάθειάν των καὶ νὰ τοὺς ἀναγνωρίσωμεν ὡς κοινωνικὴν λειτουργίαν κάθε ἐπιτυχῆ δραστηριότητά των.

'Η συνέπεια εἶναι γνωστή : Αἱ δυσχέρειαι, τὰ ἐμπόδια καὶ τὸ ἀκατάλληλον κλῖμα ἔστρεψαν πλεῖστα ἀπὸ τὰ καλύτερα ἐπιχειρηματικὰ στοιχεῖα, ποὺ ἐνεφανίσθησαν μεταπολεμικῶς εἰς τὴν 'Ελλάδα, εἰς τὸ ἐσωτερικὸν ἐμπόριον καὶ τὰς κτηματικὰς ἐπιχειρήσεις. 'Εκεῖ τὰ περιθώρια τοῦ κέρδους εἶναι μεγαλύτερα, ἡ ρευστοποίησις ταχυτέρα καὶ γενικῶς αἱ συνθῆκαι διευθύνσεως τῆς ἐπιχειρήσεως πολὺ ἀπλούστερα, προσφερόμεναι εἰς τὰ κατά παράδοσιν συστήματα προσωπικῆς διοικήσεως διοκλήρου τῆς ἐπιχειρηματικῆς δράσεως ὑπὸ ἐνὸς καὶ μόνου προσώπου.

Εἶναι ὀληθὲς ὅτι τελευταίως ἡ Πολιτεία καταβάλλει ἐπιμόνους προσπάθειας διὰ τὴν ἀλλαγὴν τοῦ κλίματος, τὴν προσήκουσαν ἀξιολόγησιν τῆς ἐπιχειρηματικῆς δράσεως τοῦ βιομηχάνου, τὴν δημιουργίαν κινήτρων καὶ τὴν παραμέρισιν τῶν πολλαπλῶν ἀντικινήτρων. 'Ιδιως ὡς πρὸς τὸν ἔνον ἐπιχειρηματικὸν παράγοντα ἔχουν γίνει παραχωρήσεις ἀξιόλογοι, ποὺ ἔχουν προσελκύσει ἀσυνήθους μεγέθους ἐπενδύσεις. 'Ἐπίστης πρὸς ὑποκατάστασιν τῆς ἀπροθύμου ἐπιχειρηματικῆς πρωτοβουλίας ἐδημιούργησεν ἡ Πολιτεία ειδικὸν ὀργανισμὸν (OBA) καὶ ηύνοση τὴν ἰδρυσιν ἀπὸ τὰ δύο μεγαλύτερα πιστωτικά μας ἰδρύματα, Τραπέζων Ἐπενδύσεων, ποὺ ἐλπίζεται ὅτι θὰ συμβάλουν εἰς τὴν τόνωσιν τῆς ἐπιχειρηματικῆς δραστηριότητος. Γενικῶς δέ, πρέπει νὰ δοθῇ πρώτη προτεραιότης εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ καταλλήλου κλίματος.

Δυστυχῶς ὅμως οἱ σχετικοὶ ἐκδηλώσεις στεροῦνται γενικῶς τῆς ἀπαιτουμένης γενναιότητος. 'Εξακολουθεῖ ἀκόμη νὰ ἐπικρατῇ ἡ νοοτροπία ὅτι πρέπει νὰ εἰμεθα φειδωλοὶ εἰς παραχωρήσεις διότι δῆλως θὰ εύνοήσωμεν ἀθέμιτα κέρδη καὶ θὰ διευκολύνωμεν τὴν ἔκμετάλευσιν τοῦ κοινοῦ. Διὰ νὰ εἰμεθα δίκαιοι πρέπει νὰ ἀναφέρωμεν καὶ τοὺς λόγους ποὺ ἐν μέρει τουλάχιστον δικαιολογοῦν τὴν κατάστασιν αὐτῆν. Πρῶτον, ἀπὸ διαφόρους κύκλους πολιτικῆς προελεύσεως καλλιεργεῖται εἰς τὴν κοινὴν γνώμην κατὰ τρόπον κοντόφθαλμον καὶ ἀντεθικὸν ὅτι κάθε παρομοία παραχωρήσις ἀποτελεῖ σκάνδαλον καὶ εἶναι χαριστικὴ πρᾶξις. Δεύτερον, ἡ διοίκησις εἰς πολλὰς περιπτώσεις ἔχει ἀκόμη μᾶλλον στενόκαρδον προδιάθεσιν ἀπέναντι τοῦ κόσμου τῶν ἐργασιῶν. Τοῦτο δὲ φαίνεται καθαρὰ ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι ἡ ἐμρηνεία τῶν εὐεργετικῶν διατάξεων ὑπὲρ τῆς ἔθνικῆς οἰκονομίας γίνεται σχεδὸν χωρὶς ἔξαιρεσιν μὲ περιοριστικὸν πνεῦμα. Τρίτον, εἶναι προφανῶς δυσχερής διαχωρισμὸς μεταξὺ δικαιολογημένων παραχωρήσεων καὶ ἔκείνων ποὺ ὑπερβαίνουν τὰς ἀντικειμενικὰς ἀπαιτήσεις τῶν περιστάσεων καὶ κατὰ συνέπειαν δύηγοῦν εἰς ἄποπα.

"Οσον ἀφορᾶ τὴν ἔλλειψιν μηχανισμῶν, ποὺ νὰ θέτουν εἰς τὴν διάθεσιν τῶν Ικανῶν ἐπιχειρηματιῶν τὰ ἀπαιτούμενα κεφαλαῖα δὲν ἔχει γίνει ἀκόμη παρὰ ἐλαχίστη προσπάθεια. Θὰ πρέπει δὲν οὐδὲν συνθήσισμων τὴν περίπτωσιν τοῦ ἐπιχειρηματίου ποὺ δὲν διαθέτει παρὰ μικρὸν ἢ ἐλάχιστον μέρος τοῦ κεφαλαίου. Τὰ πιστωτικά μας ἴδρυματα καὶ οἱ πρὸς τοῦ οὗτοῦ τοῦ κράτους ιδρυθέντες εἰδικοὶ ὁργανισμοὶ καὶ αἱ ἀρμόδιαι ὑπηρεσίαι θὰ πρέπει νὰ ἔχουν καὶ ἄλλα κριτήρια ἕκτὸς τῆς διαθέσεως ίδιων κεφαλαίων ὑπὸ τοῦ ἐνδιαφερομένου διὰ τὴν τελικὴν κρίσιν των ὡς πρὸς τὸ συμφέρον ἢ μὴ τῆς προωθήσεως ἐνὸς ἐπιχειρηματικοῦ σχεδίου.

'Ἐν τέλει ἀς σημειωθῇ ὅτι προσφάτως ἐμφανίζεται καὶ νέος παράγων ἐξ ίσου ἰσχυρὸς εἰς τὰς ἀνασταλτικάς του ἐπιπτώσεις: Εἴναι πολὺ φυσικὸν τὸ ἔγχωριον ἐπιχειρηματικὸν κεφαλαιον, νὰ εἶναι ἐπιφυλακτικὸν διὰ τὴν ἀνάληψιν νέων πρωτοβουλιῶν ἐν ὅψει τῆς συνδέσεως μας μὲ τὴν κοινὴν ἀγοράν. Αἱ βαθμιαῖαι μειώσεις τῶν δασμῶν καὶ αἱ δεσμεύσεις ἀπὸ ἀπόψεως προστασίας τῆς 'Ελληνικῆς βιομηχανίας τὰς δποίας ἀνελάβουμεν ἐντὸς τοῦ πλαισίου τῆς Συνθῆκης τῶν 'Αθηνῶν εἴναι παράγοντες σημαντικοί. Δυστυχῶς ή διστακτικότης, ή ἐκ τοῦ λόγου τούτου προερχομένη, ἐπιτείνεται μὲ τὰς ἑκάστοτε προβαλλομένας ἀπὸ διαφόρους ὑπευθύνους ἢ καὶ ἀνευθύνους παράγοντας ἀπόψεις ὅτι δῆθεν θὰ ἥτο εὐεργετική διὰ τὴν βιομηχανικήν μας πρόδοιν ἢ σύντμησις τῶν ὑπὸ τῆς Συνθῆκης τῶν 'Αθηνῶν προβλεπομένων προθεσμιῶν δασμολογικοῦ μας ἀφοπλισμοῦ.

Εἴναι πολὺ ἐνθαρρυντική διὰ τὸ μέλλον τοῦ τόπου ἢ ἔστω βραδυπορήσασα καὶ δειλὴ ἐκδήλωσις τοῦ Κυβερνητικοῦ ἐνδιαφέροντος. Εἴναι δὲ ἐπίσης πολὺ ἐνωρὶς διὰ νὰ κρίνῃ κανεὶς τὴν ἀποτελεσματικότητα τῶν καταβαλλομένων προσπαθειῶν. Πρέπει ὅμως νὰ λεχθῇ ὅτι ἀκόμη δὲν ἔχει καθόλου γίνει αἰσθητὴ ἢ ἀπαιτουμένη ἀπαναστατικὴ στροφὴ τοῦ ἐνδιαφέροντος τῶν καταλλήλων προσώπων πρὸς ἰδρυσιν νέων καὶ ἐπέκτασιν τῶν ἥδη ὑφισταμένων βιομηχανιῶν. Δὲν φαίνεται ἐπίσης νὰ ἔχῃ γίνει κοινὴ συνέδησις ὅτι ἐδὲν εἴχομεν ἐπάρκειαν ἐπιχειρηματιῶν ἐτοίμων νὰ ἀναλάβουν συγκεκριμένας βιομηχανικὰς ἐπενδύσεις, ὅλα τὰ ἄλλα προβλήματα, ποὺ δυσχεραίνουν σήμερον τὴν οἰκονομικήν μας ἀνάπτυξιν θὰ ἡδύναντο νὰ λυθοῦν πολὺ εὐκολῶτερα. Καὶ ὅτι κατὰ συνέπειαν τυχὸν πρόσθετοι θυσίαι πρὸς τὴν κατεύθυνσιν αὐτὴν πρόκειται νὰ ἀποδώσουν πολλαπλάσια εἰς τὸ κοινωνικὸν σύνολον. Οὔτε ἔχομεν ἀντιληφθῆ ὅτι εἰς ἀπὸ τοὺς βασικοὺς ἀνασταλτικούς παράγοντας εἰς τὸν σχηματισμὸν νέου κεφαλαίου εἴναι ἀκριβῶς ἢ ἔλλειψις ἐπιχειρηματιῶν, καὶ ὅτι κατὰ συνέπειαν ὅταν εὐνοοῦμεν τὴν ἐπιχειρηματικὴν δραστηριότητα σύμβαλλομεν ταυτοχρόνως καὶ εἰς τὴν ἀμβλυνσιν τῆς στενότητος τῶν κεφαλαίων.

Πάντως οἱ ἀρμόδιοι δὲν θὰ ἐπρεπε νὰ χάσουν ἀπὸ τοὺς δόθαλμούς των τὴν ἔξῆς ἀναμφιστήτητον ἀλήθειαν: Εἰς τὴν 'Ελλάδα ύπαρχουν αἱ ἀπαιτούμεναι προϋποθέσεις ἀπὸ ἀπόψεως ἀνθρωπινού υλικοῦ διὰ νὰ ἔχωμεν ὑπερεπάρκειαν ἐπιχειρηματιῶν ἀφωσιωμένων εἰς τὴν βιομηχανικὴν ἀνάπτυξιν τῆς χώρας. 'Εδαν παρὰ ταῦτα ὑφίσταται ἡ σήμερον παρατηρουμένη ἀπροθυμία τούτῳ δοφείλεται ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον εἰς τὸ γεγονός ὅτι αἱ συνθῆκαι εἰς τὸν τομέα τῆς βιομηχανικῆς δράσεως δὲν εἴναι ἀρκούντως ἐλκυστικαί, οὔτε κατάλληλοι διὰ τὴν προώθησιν ὑγειῶν πρωτοβουλιῶν. 'Αποστολὴ τοῦ κράτους καὶ δὲν ποὺ ἐνδιαφέρονται διὰ τὸ μέλλον τοῦ τόπου μας εἴναι νὰ ἔξεύρουν τὰ κατάλληλα μέσα διὰ νὰ μεταβληθῇ ἢ κατάστασις αὐτῇ καὶ νὰ δημιουργηθῇ ρεῦμα ἐπιχειρηματικοῦ ἐνδιαφέροντος πρὸς βιομηχανικὰς ἐπιδόσεις.

B.

'Η σπάνις τῶν καταλλήλων διευθυντῶν ἐπιχειρήσεων εἴναι ἔξισον στρατηγικῆς σημασίας. Τὰ ἐπιβαλλόμενα δύμως μέτρα πρὸς ἀντιμετώπισιν τῆς εἴναι ἄλλης φύσεως. "Οπως ἀνεφέρθη, ἐδῶ πρόκειται περὶ περιπτώσεως διὰ τὴν δποίαν δὲν ὑπάρχουν τόσον ἀφονα τὰ ἔμφυτα προσόντα. 'Ενδω δύμως ἢ ἐπιχειρηματικὴ ἐπίδοσις δὲν εἴναι ὑπόθεσις εἰς τὴν δποίαν δύνανται νὰ φθάσῃ κανεὶς διὰ τῆς ἐκπαταδεύσεως, τὸ ἀντίθετον ἀκριβῶς συμβαίνει μὲ τὴν ἑκσυγχρονισμένη διοίκησιν μας ἐπιχειρήσεως. Κάθε πρόσωπον δραστήριον καὶ μὲ μέσην ἀντίλη-

ψιν δύναται νὰ διδαχθῇ τοὺς κανόνας τῆς καλῆς διοικήσεως καὶ νὰ καταστῇ ἔνας καλὸς διευθυντής ἐπιχειρήσεως.

Εὔτυχῶς καὶ ὡς πρὸς τὴν κατεύθυνσιν αὐτὴν ἔχει ἑκδηλωθῆ δόλως προσφάτως μεγάλο ἐνδιαφέρον. Ὑπάρχουν δόμως ἀρκετὰ σημεῖα ποὺ θὰ ἡδυνάμεθα νὰ ύπογραμμίσωμεν ἕδη χωρὶς κίνδυνον ἐπαναλήψεως πολὺ γνωστῶν πραγμάτων.

Δὲν φαίνεται νὰ ἔχῃ γίνει ἀρκετὰ σαφὲς δτὶ μία ἐπιχειρησις, διοικουμένη σύμφωνα μὲ τὰς συγχρόνους ἀντιλήψεις, δηλ. κατὰ τρόπον ἐπιστημονικόν, ἔχει τεράστια περιθώρια αὐξῆσεως τῆς παραγωγικότητος τῆς ἐργασίας καὶ μειώσεως τοῦ κόστους. "Ολοὶ οἱ ὑπολογισμοὶ οἱ γινόμενοι σχετικῶς μὲ ὑπὸ ἴδρυσιν ἐπιχειρήσεις, ίδιως τῆς βιομηχανίας, ἔχουν μεγάλα περιθώρια λάθους ὀφειλόμενα εἰς τὴν ποιότητα τῆς διοικήσεως τῆς ἐπιχειρήσεως. Μία ἐκσυγχρονισμένη διοίκησις δύναται εἰς τὴν μεγάλην πλειοψηφίαν τῶν περιπτώσεων, νὰ καταστῇ ἀποδοτικήν μίαν ὑφισταμένην μονάδα, ἡ ὅποια σήμερον μὲν δὲν εἶναι ἀποδοτική ἀλλὰ ἔχει μίαν κατὰ παράδοσιν, δηλαδὴ κακήν διοίκησιν. Δυστυχῶς δόμως ἡ ἀλήθεια αὐτή, ἡ ὅποια ἐκ πρώτης ὅψεως δίδει τὴν ἐντύπωσιν μᾶς κοινοτοπίας, ἔχει σχεδὸν γενικήν ἐφαρμογὴν εἰς τὴν χώραν μας. Τὰ περιθώρια μειώσεως τοῦ κόστους καὶ αὐξῆσεως τῆς παραγωγικότητος τῆς ἐργασίας εἶναι πολὺ μεγάλα, οἱ διευθύνοντες δόμως τὰς ἐπιχειρήσεις θεωροῦν δτὶ τὰ πράγματα βαίνουν καλῶς καὶ δτὶ αἱ τυχὸν ἐφικταὶ βελτιώσεις θὰ εἶναι ἐπουσιώδους σημασίας. Κατὰ συνέπειαν θεωροῦν περιττὴν μίαν συστηματικὴν ἐπανεξέτασιν τῶν μεθόδων διοικήσεως, μετεκπαίδευσιν τῶν ικανῶν στελεχῶν καὶ ἀναπροσαρμογὴν πρὸς τὰς συγχρόνους ἀντιλήψεις.

"Η τόσον διαδεδομένη—ἐσφαλμένη δόμως κατὰ βάσιν—ἀποψις δτὶ αἱ ἐκσυγχρονισμένας μεθόδοι έχουν ἐφαρμογὴν μόνον εἰς τὰς πολὺ μεγάλας ἐπιχειρήσεις εἶναι ίσως δὲ κυριώτερος λόγος διὰ τὸν δποτὸν εἰς τὰς περισσοτέρας ἐπιχειρήσεις ἐν 'Ἐλλάδι δὲν ἔχει ἀκόμη ἐπικρατήσει τὸ νέον πνεῦμα. 'Εάν κατὰ συνέπειαν πεισθοῦν οἱ μέσοι καὶ μικροὶ ἐπιχειρηματίαι δτὶ αἱ σύγχρονοι μεθόδοι, αἱ τόσον ἀποδοτικαὶ, ἔχουν ἐφαρμογὴν εἰς ὅλας τὰς ἐπιχειρήσεις ἀνεξαρτήτως μεγέθους, πολλαὶ ἐπιχειρήσεις ποὺ σήμερον εἶναι καταδικασμέναι εἰς ἀφανισμὸν θὰ δυνηθοῦν νὰ ἐπιβιώσουν.

"Ο παντὸς ἀλλοὶ ἀποδοτικώτερος τρόπος διαδόσεως εἰς τὴν χώραν μας τῶν νέων μεθόδων διοικήσεως ἔξακολουθεὶ παντελῶς νὰ ἀγνοῦται. Εἶναι πέραν πάστης ἀμφισβήτησεως δτὶ αἱ διαλέξεις ἀπὸ ἡμεδαποὺς καὶ ἀλλοδαποὺς εἰδικούς, τὰ δημοσιεύματα εἰς τὸν τύπον, αἱ ἐκδόσεις εἰς βιβλίας καὶ φύλλαδια, ἡ δημιουργία 'Ινστιτούτων καὶ 'Εταιρειῶν εἶναι ἔκδηλῶσεις πολὺ ἐποικοδομητικαί. 'Εκεῖνο δόμως ποὺ θὰ πείσῃ ἀσφαλέστερον παντὸς ἀλλοὶ μέσου τὸν διστάζοντα, ἀδιαφοροῦντα ἡ ἐφησυχάζοντα διευθυντὴν ἐπιχειρήσεως εἶναι τὸ παράδειγμα. Πρέπει κατὰ συνέπειαν τὸ ταχύτερον νὰ προβληθοῦν αἱ καλῶς ὄργανωμέναι ἐπιχειρήσεις τῆς 'Ἐλλάδος καὶ νὰ χρησιμοποιηθοῦν ὡς παράδειγμα περὶ τοῦ τό δύναται νὰ γίνη διὰ μίας ἐπιστημονικῆς διεύθυνσεως. 'Επίσης οἱ δργανισμοὶ ποὺ ἐδημιουργήθησαν διὰ νὰ ὑποκαταστήσουν τὸν ἀπρόθυμον ἐπιχειρηματίαν ἔχουν ύποχρέωσιν ὅχι μόνον νὰ ίδρυσουν ἐπιχειρήσεις κατὰ τρόπον ὑπόδειγματικὸν εἰς ἀρτιότητα συγκροτήσεως καὶ ἐκσυγχρονισμένας μεθόδους διοικήσεως, ἀλλὰ καὶ νὰ τὰς προβάλλουν ὡς ἐπιχειρήσεις—πιλότους, ποὺ θὰ ἀποδείξουν εἰς τὴν πρᾶξιν πώς ἀποδίδει καὶ προοδεύει μία ἐπιχειρήσις—ἔστω καὶ ἐὰν δὲν εἶναι μεγάλης ἑκτάσεως—ποὺ διοικεῖται σύμφωνα μὲ τὰ σύγχρονα διδάγματα τῆς ἐπιστήμης.

Οι ἐκσυγχρονισμένοι διευθυνταὶ ἐπιχειρήσεων, ποὺ θὰ ἀποτελέσουν τὰ βασικὰ στελέχη τῆς ἔξορμήσεως τῆς 'Ἐλλάδος πρὸς Εύρωπαϊκὸ ἐπίπεδον δραστηριότητος καὶ εὐημερίας, πρέπει νὰ ἀναγνωρισθοῦν ὡς μία νέα τάξις μὲ δλα τὰ ἡδυμένα δικαιώματα ἡθικῆς, κοινωνικῆς καὶ ὑλικῆς ἀμοιβῆς, τὰ ὅποια δικαιολογεῖ καὶ ἐπιβάλλει ἡ ιστορικὴ ἀποστολή των. Πρέπει ίσως νὰ ἐπιμείνωμεν εἰς τὸ θέμα τῆς ύλικῆς ἀμοιβῆς. "Ολοὶ μας πρέπει νὰ συνηθίσωμεν εἰς ὑψη ἀμοιβῶν Εύρωπαϊκοῦ ἐπιπέδου, καὶ τοῦτο ἐν πλήρει συνειδήσει δτὶ διὰ τοῦ τρόπου αὐτοῦ προσφέρομεν τὴν καλυτέραν ύπηρεσίαν εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις καὶ ὡς ἐκ τούτου καὶ εἰς τὴν ὑπόθεσιν τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως τῆς 'Ἐλλάδος. Μὲ αὐτὴν τὴν τοποθέτησιν θὰ πρέπει νὰ προσελκυσθοῦν οἱ καλύτεροι εἰς τῆς σχολάς καὶ τὰς ἐκσυγχρονισμένας ἐπιχειρήσεις τοῦ ἐσωτερικοῦ καὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ δπου θὰ διδαχθοῦν τοὺς συγχρόνους κανόνας καὶ μεθόδους διοικήσεως.

"Αλλοτε οἱ κατατασσόμενοι εἰς τὰς στρατιωτικὰς σχολὰς τῆς Ἑλλάδος εἶχον κάποιο συναίσθημα ἀνωτερότητος λόγῳ τῆς ὀποστολῆς των, ἐνῷ ταυτοχρόνως ἐγνώριζον ὅτι ἡ κοινωνία τοὺς ἑτοποθέτει εἰς ὑψηλὴν βαθμίδα καὶ τὸ μέλλον των θὰ ἥτο κατὰ συνέπειαν λαμπρὸν. Τὸ ᾱδιον πρέπει νὰ ἴσχυσῃ καὶ διὰ τοὺς προοριζομένους νὰ γίνουν διευθυνταὶ ἐπιχειρήσεων.

Μέχρι τῆς ἰκανοποίησεως τοῦ αἰτήματος αὐτοῦ, ἔχομεν ἀκόμη νὰ διανύσωμεν μεγάλην ἀπόστασιν. Δὲν ἔχομεν τὰς καταλλήλους σχολάς, δὲν ἔχομεν τὰς ἐπιχειρήσεις, ποὺ νὰ γνωρίζουν ὅτι πρέπει νὰ παίξουν τὸν ρόλον τοῦ φυτωρίου, δὲν ἔχομεν ἀκόμη ἀντιληφθῆ τὴν ἐπείγουσαν ἀνάγκην νὰ κινηθῶμεν πρὸς τὴν κατεύθυνσιν αὐτῆν καὶ πρὸ παντὸς ἡ κοινωνία μας δὲν εἴναι ἀκόμη ὡριμος νὰ ἀναγνωρίσῃ ὑψηλὸν προβάδισμα εἰς τοὺς φορεῖς τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως τοῦ τόπου.

Αἱ ἀρέται τοῦ καλοῦ διευθυντοῦ δὲν εἴναι ἔμφυτοι εἰς δόλους τοὺς "Ἑλληνας". "Ὑπάρχει ὅμως ἀσφαλῶς περίσσεια καταλλήλων. Τὸ πρόβλημα εἴναι νὰ τοὺς ἀνιχνεύσωμεν καὶ νὰ τοὺς ἐκπαιδεύσωμεν. Καὶ ἐδῶ ἀκριβῶς εὐρίσκεται μία πτυχὴ τῆς δλης διαδικασίας τῆς οἰκονομικῆς πρόσδου, ποὺ ἔχει τελείως παραγωρισθῇ εἰς τὸν τόπον μας: Ἡ ἀναζήτησις, προσέλκυσις καὶ ἐκπαίδευσις τοῦ καταλλήλου ἀνθρώπινου ὑλικοῦ δὲν εἴναι πάρεργον διὰ μίαν καλῶς ὀργανωμένην ἐπιχειρήσιν. Κάθε ὀργανισμὸς ποὺ φιλοδοξεῖ νὰ ἐπιβιώσῃ καὶ νὰ προσδεύσῃ πρέπει νὰ ἀρχίζῃ ἀκριβῶς ἀπὸ τὸν ἀνθρώπινον παράγοντα. Χρειάζεται ὀργάνωσις συστήματος μονίμου σχεδὸν χαρακτῆρος, τοῦ ἐποίου ἡ ἀπόστολή δὲν θὰ εἴναι ἄλλη παρὰ ὁ ἐμπλουτισμὸς τῆς ἐπιχειρήσεως μὲ τὸ κατάλληλον ἀνθρώπινον ὑλικόν, καὶ πρὸ παντὸς μὲ τὰ ἡγετικὰ στελέχη.

Εἶναι καθημερινὸν σχεδὸν τὸ παράπονον τῶν κρατικῶν ὑπηρεσιῶν, τῶν ὀργανισμῶν δημοσίου δικαίου, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐπιχειρήσεων ὅτι δὲν εὐρίσκουν νὰ στρατολογήσουν ἰκανὰ πρόσωπα διότι δῆθεν δὲν ὑπάρχουν. Ἡ ἀλήθεια δόμως εἴναι ἀλλοῦ: τὰ πρόσωπα ὑπάρχουν καὶ μάλιστα περισσεύουν. Εἴτε εἴναι ἡδη ἐτοιμα διὰ νὰ ἀναλάβουν ἡγετικάς θέσεις, εἴτε εἴναι ἀπολύτως κατάλληλα διὰ μετεκπαίδευσιν καὶ μελλοντικὴν χρησιμοποίησιν. Ἔκεινο ποὺ δὲν ὑπάρχει εἴναι ὁ κατάλληλος μηχανισμὸς ἀναζητήσεως καὶ ὁξιολογήσεως τῶν προσώπων. Δὲν ὑπάρχει ἡ συνείδησις ὅτι ἡ ἔξεύρεσις τῶν καταλλήλων πρέπει νὰ εἴναι κυρία ἐπιδίωξις ποὺ δόμως χρειάζεται συστηματικὴν καὶ, δύμολογούμενως, δύσκολον προετοιμασίαν καὶ παρακολούθησιν.

Εἰς ἐπίμετρον τῶν δσων ἀναφέρονται εἰς τὸ προγούμενον σημεῖον ὑπάρχει μία τάσις καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα-ὅπως ἄλλωστε καὶ εἰς δλας τὰς ὑπὸ ἀνάπτυξιν χώρας—νὰ στρατολογοῦνται οἱ διευθυνταὶ ἐπιχειρήσεων μεταξὺ τοῦ κύκλου τῶν γνωστῶν καὶ συγγενῶν· τῶν ἐπιχειρηματιῶν καὶ ιδιοκτητῶν ἐπιχειρήσεων. Παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ τάσις αὕτη εἴναι φυσική, παρουσιάζουσα μάλιστα καὶ εὐνοϊκὰς πλευράς, πρέπει νὰ συνηθίσωμεν εἰς τὸν τύπον τοῦ διευθυντοῦ ἐπιχειρήσεως, δόπιος ἀναλαμβάνει τὴν εύθυνην τῆς διοικήσεως διὰ τὸν μόνον λόγον ὅτι ἔχει τὰ πρὸς τοῦτο ἀπαιτούμενα προσόντα. Αὕτη δὲ ἡ ἀρχὴ γίνεται τόσον περισσότερον ἐπιτακτικὴ ὅσον ἡ οἰκονομία μας εἰσέρχεται βαθμιαίως εἰς τὸν κύκλον τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ συναγωνισμοῦ, ὁπογυμνούμενή ἀπὸ τὰς πατροπαραδότους προστασίας.

"Ἐντὸς τῶν κόλπων τῆς ἐπιχειρήσεως πρέπει πάντοτε νὰ ὑπάρχῃ ἔνα ἐκτεταμένον πρόγραμμα μετεκπαίδευσεως τῶν στελεχῶν. Ἡ διαδικασία αὕτη, ποὺ πρέπει νὰ εἴναι συνεχής, δχι μόνον βελτιώνει τὴν ποιότητα τοῦ ἀνθρώπινου ὑλικοῦ, ἀλλὰ χρησιμεύει ταυτοχρόνως καὶ ὡς βασικὸν μέσον ἐπιλογῆς τῶν καταλλήλων στελεχῶν ποὺ θὰ ἐπαινδρώσουν τὰς ἀνωτέρας καὶ ἀνωτάτας θέσεις τῆς διοικήσεως. Διότι καὶ εἰς τὴν ἐπιστήμην τῆς διοικήσεως συμβαίνει ἀκριβῶς ὅτι συμβαίνει καὶ εἰς δλας τὰς ἐπιστήμας: ἡ πραγματικὴ ἐμβάθυνσις ἔρχεται μετὰ τὸ πέρας τῶν βασικῶν σπουδῶν. Εἰς δὲ τὴν προκειμένην περίπτωσιν ἡ πρᾶξις κατ' ἔξοχὴν βοηθεῖ ἀλλὰ καὶ βοηθεῖται ἀπὸ τὴν παιδείαν.

Δὲν εἴναι ἄσκοπον περάσινοτε τὰς σκέψεις μας γύρω ἀπὸ τὴν ἀνάγκην τῆς γενναίας ἐνθαρρύνσεως καὶ τῆς εἰς μεγάλην κλίμακα δημιουργίας ἐπιχειρηματιῶν καὶ διοικητῶν ἐπιχειρήσεων νὰ ὑπογραμμίσωμεν τὰς κοινωνικὰς ἀνακατατάξεις, ποὺ μοιραίως αὕτη θὰ προκαλέσῃ. Ἡ μὲ γοργὸν ρυθμὸν ἐκβιομηχάνισις τῆς Ἑλλάδος, στηριζομένη κυρίως εἰς τὸν παλ-

μόν καὶ τὴν ἀγωνιστικὴν διάθεσιν μεγάλου ἀριθμοῦ ἐκ τῶν νέων φορέων της, ἐὰν πρόκειται νὰ εἰναι ἀποτέλεσματική καὶ ἐπιτυχῆς θὰ προκαλέσῃ τοιαύτας κοινωνικὰς μεταβολάς, ποὺ εἰς ἔντασιν καὶ ἔκτασιν θὰ εἰναι ἀνάλογοι πρὸς μίαν συντηρητικὴν κοινωνικὴν ἐπανάστασιν. Ὡς τοιαύτη θὰ δινιμετωπίσῃ σκληράν δινίστασιν καὶ ἀπὸ κεκτημένα κοινωνικὰ καὶ ύλικὰ συμφέροντα ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοὺς κατὰ παράδοσιν σκεπτομένους καὶ συμπεριφερομένους πολίτας.

Ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου, ἡ Πολιτεία πρώτη πρέπει νὰ δωσῃ τὸν τόνον, νὰ υἱοθετήσῃ τὸ νέον πνεῦμα καὶ νὰ δείξῃ μὲ ἔμφασιν διτὶ ἀντιλαμβάνεται καὶ υἱοθετεῖ τὸ μήνυμα τῆς ἐποχῆς. Ταυτοχρόνως ἀς ἐπιστρατευθοῦν διτὰ τὰ ζωτανὰ στοιχεῖα τοῦ τόπου καὶ ἀς προωθήσουν καὶ ὑποστηρίξουν τὴν νέαν τάξιν τῶν διοικητῶν ἐπιχειρήσεων καὶ ἐπιχειρηματιῶν ποὺ καλείται νὰ διαδραματίσῃ ρόλον ιστορικόν.

“Ἄς ἔθνος πρέπει τὸ ταχύτερον νὰ συνειδητοποιήσωμεν διτὶ μὲ τὴν κοινὴν ἀγοράν σήμερον, καὶ τὴν εἴσοδόν μας εἰς αὐτὴν αὔριον, ἀντιμετωπίζομεν δύο ἀκραίας πιθανότητας : ἡ τὴν ἐπιβίωσίν μας ὡς ἔθνους ἔξευρωπαϊσμένου μὲ πληθυσμὸν φυσιολογικῶν αὐξανόμενον, πλήρως ἀπηρχολημένον καὶ εὐήμεροῦντα ἡ τὸν βαθμιαίον ἐκφυλισμόν μας ὡς συγκροτημένης ἔθνικῆς μονάδος, ἐκφυλισμὸν ἐκδηλούμενον διὰ τῆς σταθερῶς αὐξανομένης ιεταναστευτικῆς αἵμορραγίας, τῆς στασιμότητος ἡ καὶ ὀπισθοδρομήσεως τῆς βιομηχανικῆς μας δραστηριότητος καὶ τῆς ἔξελιξέως μας εἰς ἔνα «πττωχὸν συγγενῆ» πλουσίων καὶ σταθερῶς προοδευόντων συνεταίρων. Οἱ βιομηχανικοὶ ἐπιχειρηματίαι καὶ οἱ διοικηταὶ ἐπιχειρήσεων ἔκεινοι ποὺ σήμερον ὑπάρχουν καὶ ἔκεινοι τοὺς ὅποιούς πρέπει τὸ ταχύτερον νὰ διευκολύνωμεν νὰ δημιουργηθοῦν, θὰ δώσουν τὸν σκληρὸν ἀγῶνα. Ὁ ἀντικειμενικὸς σκοπὸς εἰναι πρωτοφανής εἰς δυσκολίας : Ἐκβιομηχάνισις τῆς ‘Ἐλλάδος ἐντὸς τακτῆς προθεσμίας καὶ μὲ πλήθος περιορισμῶν εἰς τοὺς προστατευτικούς χειρισμούς τῆς Πολιτείας. Καλοῦνται οὗτοι νὰ ἀποφύγουν τὸν ἀφανισμὸν ἡ τὴν ὑποδούλωσιν καὶ νὰ ἀγωνισθοῦν συντόμως ὡς ἵσοι πρὸς ἴσους μὲ πανίσχυρα συγκροτήματα. Σπανίως εἰς τὴν μακραίωνα ιστορίαν τῆς εἶχε ν' ἀντιμετωπίσῃ ἡ ‘Ἐλλὰς παρομοίαν δοκιμασίαν. Ὁ δὲ κίνδυνος γίνεται ἀκόμη μεγαλύτερος διότι φαίνεται ὅτι ἀκόμη δὲν ἔχομεν ἀναμετρήσει τὴν ἔκτασίν του καὶ σχεδὸν τὸν περιφρονοῦμεν. Ἀς προσέλθωμεν δὲιοι χωρὶς ὑπεκφυγάς. Ἀς καταβάλωμεν δὲ κάθε προσπάθειαν πρὸς πύκνωσιν τῶν φαλάγγων τῶν διευθυντῶν ἐπιχειρήσεων, καὶ τῶν βιομηχανικῶν ἐπιχειρηματιῶν μὲ σαφῆ συνείδησιν διτὶ διὰ τοῦ τρόπου τούτου προσφέρομεν μεγάλην ὑπηρεσίαν εἰς τὴν πρόσοδον καὶ τὴν εὐημερίαν τοῦ ἔθνους.